

PODOBA

STANKO JANEŽ

Ni ga bilo.

Tiho pričakovanje je odsevalo po belih stenah kakor rdeč plamen, ki ne more ugasniti. Tiha ljubezen se je obešala za kljuko pri vratih in trepetala, kdaj se bodo začuli koraki na pragu. Umirajoča misel se je oprijemala za zdojnji, zgubani rob srca, ki se je zmerom bolj krčilo od bolečine in je bilo v prsih samo še kot prazna srebrna doza, ki jo je v kavarni nekdo pozabil z mize vtekniti v svilnati žep svoje suknje.

Pristopila je k ognju in na njem zažgala kadilo, kar naj bi pomenilo, da to uro misli samo nanj. Nikdar prej ni naročila vina in nikdar prej si ni odela prsi s svileni tenčico, na kateri bo morala dehteti rdeča vrt-nica ljubezni. Na okno je postavila svetilko svojega srca, ki naj pokaže ljubimcu pot, da ne bo zgrešil stopnic. Voditi ga hoče naravnost v kape-lico na križpotju, kjer mu hoče pomaziliti trudne noge in ga poljubiti na mrzlo čelo. Naj vidi, kako vsako noč vstane Mati Božja in stopi iz podobe in se sprehaja po sobi. Naj vidi, kako se zgane kamenita boginja in naperi puščico bežečemu jelenu naravnost v srce.

Pila je iz srebrne čaše kadeče se vino, pila je od roba in si ga zlivala v srce. Pila je počasi, s slamico je srkala pijačo vase, da bo noč ujeta v njeni sobi, kakor metulj v cvetni čaši.

„Prišel bo!“

Otresla je prah s svojih nog, da bo vsa čista in sladka.

Polnoč. Vsa svetla je bila in dehteča.

Nosil je gosli pod pazduho in nad klobukom mu je žarelo nešteto zvezd. Z njim je hodila senca biserne ogrlice, ki se je svetila na njenem belem vratu. Čez dolgo se je vračal in je pustil srce pri njej na klopici, na katero je vrezal njeno in svoje ime. Igral je blazno, ona je sedela v kotu dvorane in zdaleč poljubljala njegovo čelo. Umirala je od pričakovanja.

Kaj bi Beethoven? Kaj bi Wagner?

Soba se je napolnila z vonjem po šmarnicah.

Ko je odhajal, je obljubil, da pride. Tako mrzlo je stisnil roko in je pogledal proč. Vprašala sem ga: zakaj? On pa se je samo obrnil in hitro odšel. Kar zbežal je, gledala sem za njim, stresel me je mraz, ogrnila sem si razgaljena ramena in na vso moč stekla domov, čeprav nisem imela nobenega doma.

Potem, po dolgem času sem ga videla v mestu. Hodil je kakor zmemor: z dolgimi koraki in ni pogledal nikamor. Videla sem mu naravnost v obraz. Bil je brez misli, brez vsega. Šel je mimo, zaklicala sem za njim, sram me je bilo njegove raztrgane obleke, a v njegovih očeh sem videla, da gori v njih nekaj, kakor da bi klicalo po uboju. Kakor da bi hotele tiste oči nekoga ubiti. Zgrozila sem se in sem ga pustila kar tam na cesti, da je utonil za hišami, blodil potem po razsvetljenih ulicah, postajal na vogalih vinotočev, barov in prisluškoval godbi klavirjev. Začutila sem, kako se mu je spačil obraz, roka se mu je stisnila v pest, v očeh se mu je vžgalo strupeno kakor blesk rezila.

Vedel je, da bom nocoj plesala, slutil je, da bodo inženirji in doktorji oboževali moje telo, s svojimi belo obrobljenimi zenicami bodo počivali na mojih, od vijolične svetlobe toplih nogah. Pili bodo francoski konjak, zlivali vase čaše kadečega se kiantija. Kadili bodo zlato obrobljene cigarete in puhali dim pod strop.

Potem se je bržkone zdrznil, od druge strani je prihajal stražnik in mu sumeče pogledal v izgorelo lice. Stisnil se je v dvoje in šel. Zazeblu ga je do kosti, vztrepetal je kakor resonančne vilice. —

Brezumje človeka in slast godbe sta spletala bič, v vrtincu nagonov in v plesu razgaljenih prsi se je brusilo rezilo, da se zabode nekomu do srca. Zapele so gosli kakor na svatbi, on je sedel v kletnem vinotoču, pil je vino, črno ko železo, in kadil smradljiv tobak. Pij vino, kádi tobak! Zapleši, črno, umazano dekle, sédi na kolena in poljubuj človeka! Rezilo je kakor poljub, rezilo žge in pali, gorje, kogar poljubi na srce!

Kaj se smehljaš, ti dekle z žgočimi očmi, kaj objemaš s pogledom trudno roko, kaj privijaš svoje oskrunjeno telo k telesu!

V vijolični svetlobi in v šumu strupenega šampanjca, v mefistofelskem smehu in v blaznem drgetu se ji je napelo telo kakor harfa. V čaši je zašumel ciankalij. Prižgala je vse sveče, ki jih je kupila za ta večer. Tri sveče naj gorijo s svojim bledikastim sojem nad njenim življenjem za zadnji smehljač. Prva naj gori malo zanj, ki ga goni tema po poljih in senožetih in ne najde miru, druga naj sije za mater, ki sanja o njej ta večer, tretja naj bedi zaradi jutrišnje zarje.

In ko je pila iz čaše, so se odprla vrata, skozi meglo se je prikazala njegova podoba. Prišel je bled in s krvavim smehom na ustih. Naslonil je rezilo na srce.

Izpij do dna, izpij in potem umri!

Nagnila se je nazaj, rdeče kakor tuberkulozna kri so zacvetele rože po njeni bluzi. S stene si je snela njegovo podobo in jo približala k ustnicam.

Bila je strašna, mistična tihota.

Še zmerom je čakala korakov. Samo še to minuto misli nanj. On zdaj dela v tvornici CEMENT.

Gosli so venomer pele melodijo vina, cigaret in razpaljenih besed, žgočih pogledov in drznih kretenj.

NOČNI ČUVAJ

T O N E S E L I Š K A R

Onkraj tovarne je polje in z nizkim drevjem porasla gmajna, in kadar je čista noč, se vidijo ostri obrisi stolpa pokopališčne cerkvice in luč v mežnariji; na to stran pa je odprt pogled na luč, ki je kakor ožarjena jasa razprostrta nad mestom, in razločno se sliši zamolklo sopenje lokomotiv pred kurilnico glavne postaje in zvonko potrkavanje odbijačev in verig tovornih voz za skladiščem, kratek, presekani žvižg in rohnenje zavirajočega brzca, ki je pravkar privozil iz teme in pretrgal nočno tišino za hip na tisoč pojočih utrinkov.

Za tovarniškim zidom spe v dolgih, enakomernih vrstah delavske hišice, ki so last tovarne. Ulica je temna, le na križišču in nad vhodom v tovarno je luč. S to uličico se pričenja mestno življenje.

Kadar je obšel Štefan ta zid in ob njegovem koncu navil kontrolno uro, je za hip obstal pred žično ograjo, ki so jo bili potegnili vzdolž gmajne, zataknil palec za pas, na katerem mu je visel službeni revolver, vrgel pogled v hiše, kjer počivajo njegovi in spričo nočnega pokoja in jasnosti misli dognal:

— Vse one velike, razsvetljene, asfaltirane ceste, ob katerih stoje palače, banke, trgovine in hoteli, so korenike mesta. Le-te mračne ulice, ob katerih smo mi doma, pa so koreninice. Tiste majhne, neznatne, komaj vidne koreninice, s katerimi mesto srka, pije in brez katerih nobeno drevo ne bi moglo živeti.

In je v teh brez števila prečutih nočeh, ki jih je prebedel v mirnih, sanjavih poletnih nočeh, ko je s polj dehtelo seno, pa v viharnih, med bliskom in treskom, v mrazu in snegu, dežju in nalivih prežvečil marsikatero misel, ki se je v tej osamelosti postavila predenj, tako da je vse, karkoli je čez dan doživljal doma, med sodrugi, na shodih in sejah organizacij, še enkrat pretehtal, dodajal, brisal in znova sestavljal.